

Asia: VN/14657/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Monimuotoiset perheet –verkosto ei kannata esitystä, sillä se heikentää yhdenvertaisuutta merkittävästi, eikä huomioi riittävästi lapsen etua, joka tulee ensisijaisesti ottaa huomioon. Esitys asettaisi lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan riippuen yhden tai useamman vanhemman maahan muuttamisesta. Esitys ilmentää rakenteellista rasismia ja tietoista eriarvoisuuden lisäämistä, jota lainsäädännöstä pitäisi lisäämisen sijaan kitkeä. Monimuotoiset perheet haluaa erityisesti huomauttaa, että vaikka muutosta perustellaan kotoutumista edistävänä maahanmuuttopolitiikkana, se koskisi myös lapsia, jotka ovat Suomen kansalaisia ja joiden toinen vanhempi on Suomessa syntynyt ja/tai Suomen kansalainen. Lisäksi esitys koskisi myös työelämässä jo olevia vanhempia.

Useampi kuin joka kymmenes suomalainen lapsiperhe on sellainen, jossa yksi tai useampi vanhempi puhuu kotikielensä muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Suomessa asuu noin 90 000 perhettä, joissa toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla. Näissä perheissä elää yli 100 000 suomalaista lasta. Tällaisten perheiden määrän ei odoteta vähenevän.

Perheen köyhyys, tulottomuus tai viimesijaiselle tuelle joutuminen voi myös haitata sekä vanhemman että lasten integroitumista yhteiskuntaan, jos työtä ei toimeentulovaikeuksien ratkaisemiseksi löydy. Monimuotoiset perheet –verkosto kannustaa kotihoidon tuen kehittämiseen sekä maahan muuttaneiden työssä käynnin edistämiseen muilla tavoin, jotka eivät vaaranna yhdenvertaisuutta ja lasten hyvinvointia.

Monimuotoiset perheet toteaa lausuntonaan, että kaikkia Suomessa vakituisesti asuvia perheitä tulisi kohdella lainsäädännössä yhdenvertaisesti, riippumatta vanhemman syntymämaasta ja maahan muuttamisesta. Esitys lisää köyhyysriskiä erityisesti perheissä, jotka ovat jo kohonneessa

riskissä, ja lisää riskiä täydelle tulottomuudelle tai viimesijaisen sosiaaliturvan köyhyysloukkuihin joutumiselle. Esitys asettaa myös maahan muuttaneet, työelämässä heikossa asemassa olevat pienten lasten vanhemmat alttiiksi taloudelliselle väkivallalle ja hyväksikäytölle, toimeentulon mahdollisuuksien kaventuessa.

Kohtuutonta yhden vanhemman perheille

Esityksessä todetaan, että vuoden 2024 tietojen mukaan esitys koskisi kotihoidon tukea saavista yli 60 000 perheestä noin 2800 perhettä, joista puolet ovat yhden vanhemman perheitä. Jo aiempien hallituksen sopeutustoimien on mm. sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vaikutusarvioiden mukaan todettu kohdistuneen erityisen negatiivisesti yhden vanhemman perheisiin, heikentäen vanhempien ja lasten toimeentuloa sekä lisäten lapsiperheköyhyyttä.

Kotitalouskohtainen leikkauskatto olisi ehkäissyt kohtuuttomien tilanteiden syntymistä. Jo valmiiksi haastavissa tilanteissa elävät ja useita tulolähteitä riittäväksi toimeentuloksi yhdistävät yhden vanhemman perheet joutuvat kantamaan kohtuuttoman taakan talouden sopeutustoimista. Leikkaukset ovat koko-aikatyöhön pääsemisen sijaan lisänneet toimeentulovaikeuksia. Taloudellisilla haasteilla lapsuudessa on todettu olevan negatiivisia vaikutuksia lasten elämään pitkälle aikuisuuteen.

Erityisesti yhden vanhemman perheessä, jossa ainoa vanhempi on muuttanut maahan, riittävän toimeentulon saaminen voi olla vaikeaa tai mahdotonta, eikä kotihoidon tuen leikkaaminen auta tilannetta, vaan luo riskin täydelle tulottomuudelle tai viimesijaisen sosiaaliturvan piiriin joutumiselle, mikä on todettu koko perheelle monin tavoin haitalliseksi tilanteeksi.

Kohdistuminen Suomen kansalaisten puolisoihin

Esityksen mukaan näistä 2800 perheestä 900 on niitä, joissa vain toinen vanhempi on muuttanut Suomeen alle 3 vuotta sitten. Näistä perheistä yli 500 on sellaisia, joissa toinen vanhempi on asunut Suomessa aina.

Monimuotoiset perheet huomauttaa, että monet useamman kulttuurin perheet voivat harkita asumiseen Suomen lisäksi muita maita. Muun muassa kansallisen lapsistrategian mukaan Suomen tulisi olla lapsen oikeuksia kunnioittava, lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta edistävä ja lapsi- ja perhemyönteinen maa. Esitys vie Monimuotoisten perheiden näkemyksen mukaan päinvastaiseen suuntaan ja kannustaa useamman kulttuurin perheitä valitsemaan muita maita, jo esityksen antaman eriarvoistavan viestin ja ilmentävän rakenteellisen rasismien vuoksi.

Eri osoitteiden vaikutus

Esitys loisi ilmeisesti myös epätarkoituksenmukaisen eron lapsen kanssa samassa ja eri osoitteessa kirjoilla olevien vanhempien välille. Esitys koskisi vain lapsen kanssa virallisesti asuvaa huoltajaa ja hänen puolisoaan. Vaikka lapsen vanhemmat asuisivat eri osoitteissa, ja hän tosiasiaassa asuisi useammassa kodissa, hänellä on vain yksi virallinen osoite. Kotihoidon tukea voisi esityksen hyväksymisen jälkeen saada alle 3 vuoden määräajan sisällä maahan muuttanut vanhempi, joka on lapsen pääasiallinen huoltaja, muttei kirjoilla lapsen kanssa samassa osoitteessa.

Vaikka Monimuotoiset perheet ei kannata tätä esitystä, muistutamme, että olemme pitkään kannustaneet selvittämään, voisiko vuoroasuvalla lapsella olla myös virallisesti kaksi osoitetta, jolloin lainsäädännössä ei syntyisi tällaisia kotien eriarvoisuutta.

Kotihoidon tuen ja perhevapaiden kehittäminen

Monimuotoiset perheet –verkosto tunnistaa kotihoidon tukeen liittyvät haasteet. Kotihoidon tuki voi antaa mahdollisuuksia perheen toiveiden mukaisen elämän rakentamiseen, mutta se voi myös antaa parhaan toimeentulon mahdollisuuden tilanteessa, jossa kokopäiväinen työnteko ei ole mahdollista, esimerkiksi työllistymishankaluuksien tai perhetilanteen kuormittavuuden takia, esimerkiksi monikkolasten tai erityistarpeisen lapsen tai työllistymisen hankaluuksien vuoksi. Varhaiskasvatukseen osallistumista tulisi tukea ja mahdollistaa perheen yksilöllisen tilanteen huomioiden kaikissa perhetilanteissa, ei yhden tai useamman huoltajan maahanmuuttotaustan perusteella.

Monimuotoiset perheet kannustaakin kotihoidon tuen ja perhevapaiden kehittämiseen. Kehittämisen perustana tulee kuitenkin olla yhdenvertaisuuden lisääminen ja erilaisten perhemuotojen tunnustaminen myös lainsäädännössä, ei eriarvoisuuden lisääminen. Monimuotoiset perheet esittää vanhempainpäivärahopäivien lisäämistä noin 1,5 ikävuoteen asti, mikä vähentäisi kotihoidon tuen käyttöä, jossa nähdään erityisiä haasteita toimeentulon ja tasa-arvon näkökulmista.

Vanhempainpäiväahojen pidentäminen ja joustavuuden lisääminen ehkäisisi lapsiperheköyhyyttä ja lisäisi vanhempainvapaiden tasa-arvoista jakautumista. Vanhempainvapaan joustavia käyttömahdollisuuksia tulisi lisätä, jotta vanhempainvapaat olisi mahdollista pitää esimerkiksi vuoroviikkoratkaisuina tai helpommin osa-aikatyöhön yhdistäen.

Monimuotoiset perheet kannustaa myös uudistamaan kotihoidon tukea esimerkiksi huoltajakiintiöillä sekä osa-aikaisten ja joustavien vaihtoehtojen mahdollisuuksia lisäämällä ja

tukemalla. Vastaavasti tulisi uudistaa toimivaksi ja perheiden kannalta selkeäksi kokonaisuudeksi myös yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha ja osittainen hoitoraha.

Toimeentulon täydentäminen lapsen hoitoon liittyvien etuuksien lisäksi osa-aikatyöllä tulisi olla mahdollista ja kannustavaa niin, että ansaitut eurot lisäävät toimeentuloa, eivät leikkaa sitä. Erityisesti matalammin koulutetuilla ja maahan muuttaneilla mahdollisuuksia työelämään siirtymiseen ja kiinnittymiseen voi löytyä nimenomaan osa-aikaisina töinä esimerkiksi ravintola- ja matkailualoilta, myynti- ja asiakaspalvelutyöstä tai sote-palveluista. Erityisesti vuorotyön vastaanottamiseen voi pienten lasten vanhempien vanhemmilla liittyä haasteita, jolloin osa-aikatyö voi olla ainoa ratkaisu vuorotyöhön perustuvalle alalle työllistymiseen.

Kotoutumisen ja kielitaidon edistämisen muut keinot

Esityksen mukaan:

“Esityksellä tavoitellaan hiljattain maahan tulleiden pienten lasten vanhempien nykyistä nopeampaa kotoutumista sekä lasten yhteiskuntaan integroitumista ja kotimaisen kielen oppimista. Tavoitteena on, että vähemmän kuin kolme vuotta Suomessa asuneet pienten lasten vanhemmat valitsisivat lapsen hoitomuodoksi nykyistä useammin varhaiskasvatukseen osallistumisen, ja että vanhemmat ohjautuisivat nykyistä enemmän kotoutumispalveluiden piiriin.”

Kotoutumisen ja kielitaidon edistämiseen ja varhaiskasvatusosallistumisen lisäämiseen Monimuotoiset perheet pitää kaavamaista kotihoidon tuen epäämistä epätarkoituksenmukaisena keinona. Kuten esityksessä todetaan (s. 25), kotihoidon tuen leikkaamisella ei välttämättä ole haluttuja vaikutuksia, sillä päätöksiä kotihoidosta ei välttämättä tehdä tuen perusteella.

Monimuotoiset perheet toteaa, että esitys perustuu oletukselle siitä, että lapset ja heidän vanhempansa eivät integroituisi yhteiskuntaan, kotoutuisi tai oppisi kieliä, tai että sen esteenä on erityisesti kotihoidon tuki. Tälle ei verkoston näkemyksen mukaan ole perusteita. Erityisesti Suomen kansalaisten puolisoilla ja vanhemmilla on jo elämäntilanteensa vuoksi vahvat kannustimet sekä verkostot kotoutumiseen. Maahan muuttaneilla on usein myös vahva halu työllistyä, jota estää erityisesti työmahdollisuuksien puute sekä työelämäsyrrjintä.

Esitys kotihoidon tuen leikkauksesta koskee myös työssäkäyviä, jolloin perustelu työllistämisen edistämisestä ei päde.

Kotihoidon tukea on esityksen mukaan maksettu erityisesti Ukrainasta muuttaneille. Vaikka oleskelulupien perheen yhdistämishakemusten yleisimpiä maita ovat Viro, Romania ja Saksa, kotihoidon tukea maksetaan enemmän Euroopan ulkopuolisista maista saapuneille. Kotihoidon

tukea saatetaankin käyttää tilanteissa, joissa työllistyminen on vaikeutunut työelämän syrjinnän ja rasmin vuoksi. Kotihoidon tuen epäämisen sijaan tulisikin panostaa työelämäsyryjinnän ratkaisuun ja työelämämahdollisuuksien luomiseen myös Euroopan ulkopuolelta muuttaneille. Mahdollisuuksia toisivat esimerkiksi anonyymien rekrytoinnin tukeminen, työelämän moninaisuuskoulutus, tuettu työ ja työkoekilujen sekä muiden matalan kynnyksen työllistämismahdollisuuksien tukeminen, sekä vahvat työllisyys-, kieli- ja kotoutumispalvelut.

Monimuotoiset perheet kehottaa kaikkia maahan muuttaneita koskevien kaavamaisten tukileikkausten sijaan keskittymään maahan muuttaneen todelliseen kotoutumis- ja kielipalvelutarpeeseen, jossa on suurta vaihtelua esimerkiksi syntymämaan ja kotikielen osalta. Esityksessä ei myöskään huomioida suomalaisen kanssa toisessa maassa asumista, jonka aikana maahan muuttanut on jo saattanut oppia sekä kieltä että kulttuuria.

Vähimmäismuutokset esitykseen

Esitykseen tulisi vähintään lisätä perheelle mahdollisuus vaikuttaa tuen saamiseen muillakin kuin osoiteratkaisuilla, esimerkiksi mahdollistaa kotihoidon tuen saaminen, jos kotihoidon tuella jäävällä on vakituinen työpaikka, johon hän kotihoidon tuen jälkeen voi palata. Työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneelle odotusajalla olevalle tulisi myös mahdollistaa kotihoidon tuki. Varsinkin yhden vanhemman perheiden tipahtaminen kotihoidon tuelta (pelkälle) viimesijaiselle toimeentulotuella loisi vielä pahempia toimeentulo- ja köyhyysloukkuja lapsiperheille. Eri sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksia tulisi myös jatkuvasti seurata, jotta uusia toimeentuloloukkuja ei syntyisi.

Myös tuetta lasten hoitaminen kotona voi olla erittäin suuri riski sekä perheen että vanhemman taloudelliselle toimeentulolle. Se voi myös sitoa maahan muuttanutta vanhempaa liikaa toisen vanhemman toimeentulon varaan. Tämä luo merkittävän riskin hyväksikäytölle, lähisuhdeväkivallalle ja kontrollille, mikäli vanhemmalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta yksin lastensa hoitoon taloudellisesti. Esitykseen tulisikin lisätä viranomaisharkintaa ja esimerkiksi mahdollisuuden poiketa kotihoidon tuen rajaamispäätöksestä esimerkiksi sosiaalityöntekijän päätöksellä.

Lapsiperhe-etuuksilla tulisi tukea, ei heikentää, lapsiperheiden toimeentuloa tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pysty omilla toimillaan lisäämään toimeentuloaan. Tämän oikeuden takaavat jo Suomen perustuslaki sekä kansainväliset sopimukset, mukaan lukien lapsen oikeuksien sopimus.

Lisäksi Suomessa asumisen ehdot tulisi olla mahdollista käyttää myös ei-yhtäjaksoisella asumisella. Erityisesti vanhemmat, jotka eivät Suomessa omasta tahdostaan riippumatta pysty työllistymään, voivat löytää töitä ulkomailta ja viettää pitkiäkin aikoja muissa maissa. Tällaisista toimeentulon ja työllistymisen mahdollistavista ratkaisuista ei tulisi rangaista perheitä ja lapsia tukileikkauksilla.

Jos kotihoidon tukeen asetetaan asumisaikarajoite, tulisi määrajaksi asettaa enintään 1 vuoden yhtäjaksoinen asuminen, jolloin voidaan jo katsoa perhe-elämän vakiintuneen Suomeen.

Yhteenvetona toteamme, että esityksen perusteluina käytettyihin ongelmiin on paremmin niihin pureutuvia ratkaisuja, jotka eivät lisää eriarvoisuutta ja aiheuta erikoisia perheiden todellisuuteen ja todelliseen monimuotoisuuteen sopimattomia kategorisia rajoja. Kokoaikatyöhön siirtymisen sijaan esityksen todennäköisenä vaikutuksena on lapsiperheköyhyyden lisääminen yhden huoltajan taustan vuoksi.

Kolu Emma
Monimuotoiset perheet -verkosto